

Iida Piskonen

**LAPSIYSTÄVÄLLINEN KUNTA -MALLIN
VAIKUTUS KUNNAN PÄÄTÖKSENTEKOON
SEKÄ LASTEN OSALLISUUDEN JA
YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEEN
KUNNISSA**

Johtamisen ja talouden tiedekunta

Kandidaatin tutkielma

Maaliskuu 2023

TIIVISTELMÄ

Iida Piskonen: Lapsiystävällinen kunta -mallin vaikutus kunnan päätöksentekoon sekä lasten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseen kunnissa

Kandidaatin tutkielma

Tampereen yliopisto

Hallintotieteiden tutkinto-ohjelma, Kunta- ja aluejohtaminen

Maaliskuu 2023

Kunnat ovat tärkeässä asemassa varmistettaessa lasten ja nuorten oikeuksien toteutumista. Unicef on mukana rakentamassa kuntia lapsiystävällisempään suuntaan. Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallin tavoitteena on tukea kuntia tarjoamalla työväline lasten oikeuksien edistämiseen kunnan kaikissa toiminnoissa ja päätöksenteossa. Mallin tavoitteet perustuvat YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja Unicefin kansainväliseen Child Friendly Cities -malliin. Suomessa mallissa on mukana 53 kuntaa ympäri Suomen.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, sillä tutkimuksen tarkoituksena oli saada kuvailevaa tietoa mallin vaikutuksista kunnan päätöksentekoon sekä lasten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseen kunnissa. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla kahden eri kunnan Lapsiystävällinen kunta -mallin koordinaattoria. Aineiston analyysi tehtiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Teoria liitettiin aineistoon analyysivaiheessa. Lisäksi aineistoa tarkasteltiin sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta, jonka pohjalla on ajatus siitä, että lapsiystävällinen kunta edistää myös muiden kuntalaisten hyvinvointia.

Tutkimuksen tulosten mukaan päätöksenteossa erityisesti lapsivaikutusten arviointi on ottanut askeleita eteenpäin ja sen edistäminen on kuntien kehityskohteena. Lisäksi merkittävänä muutoksena aineiston mukaan on eri hallinnontasojen, virkamiesten ja kunnan palveluiden yhteinen tavoite lasten oikeuksien toteuttamiselle. Kunnissa on myös kehitetty osallistavaa budjetointia ja palvelusuunnittelua mallin käyttöönoton myötä. Tulosten mukaan lapsen oikeuksista on tehty yhteinen asia kunnissa, oikeuksia perehdytetään henkilöstölle aiempaa enemmän ja oikeuksien merkitystä pyritään nostamaan yleiseen keskusteluun. Tulosten mukaan haasteena on kuitenkin esimerkiksi toimintarajoitteisten lasten yhdenvertaisuuden edistäminen, joka vaatii edelleen kehittämistä.

Avainsanat: Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malli, päätöksenteko, yhdenvertaisuus, osallisuus, sosiaalinen kestävyys

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	LAPSEN OIKEUDET JA OSALLISUUS KUNNISSA	6
2.1	Kuntastrategia	6
2.1.1	<i>Kunnan lakisääteiset tehtävät</i>	7
2.1.2	<i>Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa kuntia</i>	8
2.1.3	<i>Lapset ja nuoret kuntalaisina</i>	10
2.2	Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malli	10
2.3	Sosiaalinen kestävyys	12
2.4	Osallisuus ja yhdenvertaisuus	13
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	16
3.1	Aineisto ja aineiston keruu	17
3.2	Aineiston analysointi	18
3.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	21
4	TULOKSET JA TULKINTA	22
4.1	Kunnan päätöksenteon merkitys LYK-mallin toteuttamisessa	22
4.1.1	<i>LYK-malli läpileikkaavana teemana osana politiikkaohjelmia ja strategiaa</i>	22
4.1.2	<i>Lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotto ja kehittäminen</i>	24
4.1.3	<i>Osallistava palvelusuunnittelu ja budjetointi</i>	26
4.2	Lasten oikeuksien edistäminen ja toteutuminen kunnan eri toiminnoissa	27
4.2.1	<i>Lapsen oikeuksiin liittyvän ymmärryksen lisääminen</i>	27
4.2.2	<i>Heikommassa tai haavoittuvassa asemassa olevat lapset</i>	28
4.2.3	<i>Yhdenvertaisuus palveluissa</i>	29
4.3	Sosiaalinen kestävyys	30
4.3.1	<i>Ennakoarviointi muiden kuntalaisten palveluiden kehittämisessä</i>	30
4.3.2	<i>Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa</i>	31
4.3.3	<i>Eriarvoisuuden vähentäminen kunnan palveluissa</i>	32
5	PÄÄTELMÄ	33
5.1	Pohdinta	33
5.2	Tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimusaiheet	35
	LÄHTEET	36

1 JOHDANTO

Kuntien tärkeimpänä tavoitteena on kuntalain mukaan kuntalaisten hyvinvointi. (Kuntalaki 1§) Lapset ovat kuntalaisia, joilla ei ole äänioikeutta, mutta yhtäläiset oikeudet kuin aikuisilla. Heille tarjotaan kunnan palveluita, kuten päiväkotia, koulu, kirjasto ja liikuntapaikat. Lasten oikeuksia tulisi edistää jokaisen kunnan toiminnassa ja niiden paremman edistämisen puolesta on kehitetty Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malli.

Kansainvälisesti toimivan Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallin tavoitteena on kiinnittää huomiota lasten oikeuksien toteutumiseen kunnissa ja mahdollistaa pysyvät, rakenteelliset muutokset kuntien toiminnassa. Kunnan viranomaiset ja päätöksentekijät ovat suuressa roolissa lasten oikeuksien toteuttajina ja turvaajina. Suomessa suurimmalla osalla lapsista asiat ovat hyvin, mutta edelleen kaikkien lasten oikeudet eivät toteudu. Esimerkiksi köyhissä perheissä elävien, maahanmuuttajataustaisten ja sijaishuollossa olevien lasten oikeuksissa ja elinolosuhteissa on edelleen parannettavaa. Lapsen etu ei myöskään ole tarpeeksi esillä päätöksenteossa eikä lapsiystävällisyyteen panosteta kaikissa kunnissa. (Unicef, n.d.)

Etsin tutkimuksessani vastauksia kysymyksiin, miten Lapsiystävällinen kunta -malli on konkreettisesti vaikuttanut kuntien päätöksentekoon ja kuntakohtaisiin ratkaisuihin ja miten mallin käyttäminen on edistänyt lasten osallisuutta ja yhdenvertaisuutta kunnissa. Tarkastelen aineistoani myös sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta.

Olen valinnut tutkimukseeni kaksi kuntaa niiden koon ja sijainnin perusteella. Molemmat kunnat ovat yli 30 000 asukkaan kuntia ja sijaitsevat eri puolilla Suomea. Lisäksi kuntien työ Lapsiystävällinen kunta -mallin soveltamisessa on eri vaiheissa: toinen kunta on aloittanut mallin mukaisen toiminnan äskettäin ja toinen kunta on pidemmällä mallin toteuttamisessa. Se on

myös saanut aiemman toimintansa perusteella Lapsiystävällinen kunta - tunnustuksen.

Kuntien tulisi luoda toimivan demokratian edellytyksiä jo lasten varhaiskasvatuksen ja peruskoulun aikana. Osallisuuden ja demokratian edistäminen voi olla kunnalle viime kädessä myös taloudellisesti tuottavaa, sillä monissa kunnissa pohditaan, miten lapsia ja nuoria saadaan jäämään kuntaan. Lasten ja nuorten kuntaan jääminen voi rikastuttaa sekä kunnan elämää että varmistaa taloudellinen kestävyys tulevaisuudessa. (Gretschel & Kiilakoski, 2007, 10)

2 LAPSEN OIKEUDET JA OSALLISUUS KUNNISSA

2.1 Kuntastrategia

Jokaisessa kunnassa on kuntalain mukaisesti oltava kuntastrategia. Kuntastrategia on kunnanvaltuuston hyväksymä strategia, jonka perusteella kunnan keskeisintä päätöksentekoa, suunnittelua ja kehittämistä johdetaan. Kuntalain 37§ mukaan, kuntastrategiassa pitää ottaa huomioon kunnan asukkaiden hyvinvoinnin, osallistumisen ja vaikuttamisen edistäminen, palveluiden järjestäminen sekä tuottaminen, laissa säädetyt palvelutavoitteet, omistaja- ja henkilöstöpolitiikka sekä elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen.

Kunnan strateginen johtaminen ja kuntastrategia ovat riippuvaisia kunnan sijainnista, koosta, taloudellisesta tilanteesta sekä kunnan yleisestä toimintakulttuurista. Kuntastrategiassa tuodaan esiin linjaukset siitä, mitä asioita kunnassa pidetään tärkeimpinä ja mihin kunta haluaa erityisesti panostaa. Strategisen johtamisen ytimessä ovat myös ne asiat, joita ei nosteta erikseen strategiassa esille. Kuntastrategian laatimisprosessi on haastava, koska siinä joudutaan priorisoimaan, sovittamaan yhteen ja arvottamaan erilaisia yhteiskuntapoliittisia tavoitteita. Tällä hetkellä ajankohtaisena edistettävänä asiana on toteuttaa osana kuntastrategiaa YK:n kestävän kehityksen periaatteita. (Kuntaliitto A, n.d.) YK:n kestävän kehityksen periaatteisiin kuuluu myös sosiaalinen kestävyys, jota käsittelen alla. Sosiaalisen kestävyys käsite on erityisen tärkeä tämän tutkimuksen kannalta, koska ajatuksena on, että lapsiystävällinen kunta on toimiva, turvallinen ja kestävä myös muille asukkaille.

Strategian lisäksi kunta tarvitsee usein poikkihallinnollisia ohjelmia, joiden avulla kuntastrategiaa voidaan toteuttaa. Kuntastrategia on yhdessä tekemistä, vuorovaikuttamista ja jatkuvaa arviointia. Myös kuntastrategian mukainen toiminta on yhdessä tekemistä. Kunnan strategiaprosessiin ja toimeenpanemiseen olisi tärkeää osallistaa kuntalaisia esimerkiksi kansalaisraatien tai kyselyiden avulla. Digitalisaatio voi nykypäivänä mahdollistaa yhä helpompaa osallisuutta kunnan strategiaprosessissa. (Kuntaliitto A, n.d.)

Tutkimuksessani tarkasteltava Lapsiystävällinen kunta -malli on otettu tutkimuksen kohdekunnissa osaksi strategista suunnittelua, kunnan hankkeeksi kohti lapsiystävällisempää kuntaa ja lasten oikeuksien, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämistä.

2.1.1 Kunnan lakisääteiset tehtävät

Kunnat toimivat palveluiden järjestäjinä ja suurin osa kuntien tehtävistä on määritelty laissa. Kunnalle voidaan antaa tehtäviä säätämällä siitä laissa. Näiden lakisääteisten tehtävien lisäksi kunnat voivat ottaa hoitaakseen muita itsehallinnollisia tehtäviä. Nämä tehtävät liittyvät yleensä talouteen, työllisyyteen ja asumiseen. (Valtionvarainministeriö, n.d.)

Kunnan lakisääteiset tehtävät liittyvät koulutukseen ja varhaiskasvatukseen, kulttuuri-, liikunta-, nuoriso- ja kirjastopalveluihin, kaupunkisuunnitteluun ja maankäyttöön, vesi- ja jätehuoltoon, ympäristöpalveluihin sekä sosiaali- ja terveystalvet sekä palo- ja pelastustoimi. Sosiaali- ja terveystalvet sekä palo- ja pelastustoimi siirtyivät hyvinvointialueiden hoidettavaksi uudistuksen myötä vuoden 2023 alussa. (Valtionvarainministeriö, n.d.)

Sote -uudistuksen jälkeenkin kuntien vastuulle jää runsaasti tärkeitä tehtäviä. Kunta vastaa uudistuksen jälkeen edelleen esimerkiksi osaamisen ja kulttuurin kehittämisestä, eli varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta, toisen asteen koulutuksesta sekä erilaisista vapaa-ajan palveluista, kunnan elinvoiman edistämisestä, eli elinkeinopolitiikasta, työllisyysasioista ja paikkakunnan vetovoimaisuudesta, kunnan elinympäristön kehittämisestä eli maapolitiikasta, julkisesta liikenteestä ja infrastruktuurista sekä viimeisenä paikallisen identiteetin

ja demokratian edistämisestä. Kunnan tulee mahdollistaa monipuoliset osallistumismahdollisuudet, yhteisöllisyys ja demokratia. (Kuntaliitto B. , n.d.)

2.1.2 Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa kuntia

Hyvinvoinnin perusta rakentuu lapsuudessa ja nuoruudessa, siksi lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen on yhteiskunnan kannalta välttämätön asia. Olosuhteet lapsuudessa ja nuoruudessa luovat pohjaa koko elämään vaikuttavaan hyvinvointiin ja toimintakykyyn. Erityisen tärkeää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisessä on kunta ja sen tarjoamat palvelut. Kunnan vastuulla ovat varhaiskasvatus, koulu ja vapaa-ajan palvelut, jotka ovat perheen ohella tärkeimpiä kasvu- ja kehitysympäristöjä. (Iivonen & Pollari, 2022)

Lasten oikeudet eivät voi toteutua itsestään, niitä tulee toteuttaa jokaisessa toiminnassa ja päätöksenteossa. Suomessa 1991 voimaan tullut YK:n lapsen oikeuksien sopimus on laaja ja kattava ihmisoikeussopimus. Lasten oikeuksien sopimuksessa käsitellään kansalaisoikeuksia, poliittisia oikeuksia sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia. Sopimuksen 42 artikla velvoittaa toimimaan aktiivisesti sopimuksen tunnettavuuden edistämiseksi viranomaisten, päättäjien, lasten ja aikuisten keskuudessa. Koulutusta lasten oikeuksista on järjestettävä kaikille, jotka työskentelevät lasten parissa tai lapsiin liittyvien asioiden kanssa. YK on määritellyt neljä yleisperiaatetta lasten oikeuksien sopimuksesta: syrjimättömyys, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen sekä lapsen oikeus tulla kuulluksi ja hänen näkemystensä kunnioittaminen. (Iivonen & Pollari, 2022)

Lapsilla on yleisesti aikuisia vähemmän mahdollisuuksia saada mielipiteensä kuuluviin, jolloin lapsen edun tarkastelu on ensisijaisen tärkeää. Lasten edun arviointiin tarvitaan laajasti tietoa eri tahoilta sekä lapsilta ja nuorilta itseltään.

Kunnassa lapsivaikutusten arviointi tulisi olla osa kuntalaisvaikutusten arviointia. Lapsivaikutusten arvioinnin pitää olla järjestelmällistä ja olla osa kunnan päätöksentekoa, päätösten valmistelua, niiden toimeenpanon seuranta ja toiminnan kehittämistä. (Iivonen & Pollari, 2022)

Kansallisen lainsäädännön lisäksi kuntaa velvoittaa Euroopan unionin sopimukset lasten osallisuuden edistämiseen. Euroopan unioni julkaisi vuonna 2001 nuorisopolitiikkaa ohjaavan Valkoisen kirjan, jonka keskeisenä tavoitteena on lisätä nuorten osallistumista ja osallisuutta esimerkiksi nuorisopoliittisiin linjauksiin. (Gretschel & Kiilakoski, 2007, 9)

2.1.3 Lapset ja nuoret kuntalaisina

Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallin periaatteet ja toimintamalli huomioi kunnassa asuvat lapset ja nuoret sekä heidän hyvinvointinsa edistämisen ja aseman kunnassa. Lasten oikeudet ovat kasvava teema yhteiskunnallisessa keskustelussa. Erilaisissa yhteiskunnallisissa palveluissa on viimeisten vuosikymmenten aikana ryhdytty korostamaan lapsen kuulemisen ja osallisuuden merkitystä. (Turja & Poikonen 2018, 36)

Lasten oikeuksien lisäksi merkittävämpään asemaan yhteiskunnassa on noussut lasten näkemysten huomioiminen myös hallinnollisesta näkökulmasta. Tämänhetkiseen lapsipoliittiseen keskusteluun sisältyvät lapsen yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus, jotka voidaan nähdä osana kansainvälisiä lasten oikeuksia sekä niiden erityisasemaa vahvistavia käsitteitä. (Stenvall 2018, 21–22)

Lasten osallistumisen lähtökohtana on Lapsen oikeuksien sopimus ja sen artiklat, joissa määritellään käytäntöjä ja periaatteita, joiden avulla lapset voivat oppia toimimaan yhteisöllisesti yhteiskunnan jäseninä. (Turja & Poikonen, 2018, 36)

Lapset ja nuoret ovat oman ympäristönsä ja elämänsä asiantuntijoita, jolloin kunnan pitää olla kiinnostunut lasten ja nuorten mielipiteistä kuntalaisina. Heidät tulisi nähdä aktiivisina toimijoina, joilla on perusteltuja mielipiteitä ja näkemyksiä omasta elinympäristöön sekä palveluista, joita he käyttävät. (Gretschel & Kiilakoski, 2007, 10)

2.2 *Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malli*

Lasten hyvinvointiin liittyvistä päätöksistä suurin osa tehdään kunnissa. Päätöksillä on merkittävä vaikutus siihen, miten lasten oikeudet toteutuvat kunnassa ja miten kunnassa asuvien lasten hyvinvointia voidaan tukea. Lapsiystävällinen kunta -malli rakentuu neljän YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteen ympärille. Lapsiystävällinen kunta -mallin avulla kunnat saavat neuvoja siihen, miten kunta voi tehdä oikeita ja pysyviä ratkaisuja sekä muutoksia lasten arjen palveluissa ja kunnanhallinnossa lasten hyvinvoinnin

näkökulmasta. Mallin avulla kunnat voivat tunnistaa ne osa-alueet, joilla on kehitettävää lasten oikeuksien suhteen. Tunnistamisen jälkeen mallin avulla voidaan määritellä ne tehtävät, joiden avulla toimintaa voidaan kehittää lasten oikeuksia edistäväksi. Malli antaa myös työvälineitä kunnan työn järjestelmälliseen seuraamiseen. Tavoitteena on rakenteelliset, pitkäkestoiset muutokset kunnan toiminnassa. (Unicef, 2022)

Edellytyksiä kunnan mallissa mukana olemiseen on useampia. Unicef edellyttää, että mallissa mukana oleva kunta keskittyy kehittämistyössään kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten hyvinvoinnin edistämiseen ja kunnan suurimpiin lapsen oikeuksien haasteisiin. Lisäksi kunnan kehittämistyössä on toteuduttava lapsen osallisuus, tavoitteiden ja toimenpiteiden tulee ohjata koko kuntaa, minkä lisäksi kehittämistyöstä on viestittävä aktiivisesti. Kunta voi saada mallin toteuttamisesta Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen. Unicef ja kunta seuraavat aktiivisesti kunnan tekemää työtä ja sen tuloksia. Jos kunnan tekemä työ on edennyt mallin kriteerien mukaisesti, voidaan kunnalle myöntää tunnustus, joka on voimassa kaksi tai neljä vuotta, riippuen kunnan kehittämistyön vaiheesta. Tunnustuksen saadakseen on kunnan jatkettava aktiivista kehittämistyötä. (Unicef, 2022)

Unicef tarjoaa kunnille materiaaleja mallin toteuttamista varten. Kunta saa mallin alkuvaiheessa koulutusta sekä tarvittavan perehdytyksen kunnan koordinaatioryhmälle. Kunta saa käyttöönsä malliin kuuluvat materiaalit, digipalvelut sekä tukea mallin koordinaattoreille ja toimintasuunnitelman laatimiseen, seurantaan ja arviointiin. Kunnille annetaan myös mahdollisuus osallistua lisäkoulutuksiin sekä saada materiaalia mallista ja lapsen oikeuksista viestimiseen. (Unicef, 2022)

Lapsiystävällinen kunta -malli on käytössä monissa maissa ympäri maailmaa. Esimerkiksi Italiassa Lapsiystävällinen kunta -mallin mukaisessa työssä tärkeimmiksi piirteiksi on tunnistettu kunnallisviranomaisten sisäinen muutos. Tällä tarkoitetaan kunnan sisäisten toimintatapojen muuttamista vastaamaan lasten oikeuksien periaatteita. Italialainen Novellaran kunta on esimerkiksi virallisesti tunnustanut nuorten kunnanvaltuuston yhdeksi kunnan toimielimeksi. Nuorten kunnanvaltuusto osallistuu kunnassa budjettiin ja sitä kuullaan kunnan arviointibudjetin laadintaprosessissa. Tämä on edistänyt nuorten kuulemista virallisessa kunnanvaltuustossa. (Corsi, 2002)

Toinen merkittävä muutos Italian kuntaesimerkissä ovat hallintorakenteiden muutokset. Kuntalautakuntiin on perustettu sisäisiä työryhmiä, joiden avulla varmistetaan tehokkaampi viestintä eri toimialojen välillä. Tämä on koettu välttämättömäksi, koska useat toimialat tekevät työtä ja vuorovaikuttavat esimerkiksi sosiaali- ja koulutuspalveluissa sekä nuorisopolitiikassa. (Corsi, 2002)

2.3 Sosiaalinen kestävyys

Sosiaalinen kestävyys on yksi osa-alue kestävästä kehityksestä. Sen muita osa-alueita ovat taloudellinen ja ekologinen kestävyys. Sosiaalinen kestävyys takaa kaikille ihmisille kokonaisvaltaista hyvinvointia fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Edistämällä ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia voidaan mahdollistaa hyvä arki ja merkityksellinen elämä. (Kuntaliitto B, n.d.)

Sosiaaliselle kestävyydelle on vaikea antaa yhtä selkeää määritelmää. Kauton ja Metson (2008) artikkelin mukaan, voidaan sosiaalisen kestävyuden määritelmää tiivistää siten, että usein sen tarkoitetaan olevan tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta. Lisäksi sosiaaliseen kestävyteen katsotaan kuuluvan sellainen kehitys, jossa ihmiset voivat lisätä omaan elämäänsä vaikuttamista esimerkiksi yhteiskunnalliseen päätöksentekoon osallistumalla. Kolmantena asiana sosiaalisen kestävyuden käsitteeseen Kautto ja Metso katsovat kuuluvan ihmisten yhteisöllisen identiteetin vahvistamisen.

Sosiaalisen kestävyuden käsite voidaan myös ymmärtää eri konteksteissa eri tavalla. (Kautto & Metso, 2008) Kuntakontekstissa sosiaalisen kestävyuden tavoitteena on panostaa huono-osaisuuden ylisukupolvistumisen ehkäisemiseen, hyvinvoinnin mahdollistamiseen sekä palveluiden kehittämiseen eriarvoisuuden vähentämiseksi. Muita merkittäviä näkökulmia ovat toimeentulon turvaaminen, yhdenvertaisuus, turvallisuus ja tasa-arvo sekä palveluiden sosiaalinen kestävyys. (Kuntaliitto C. , n.d.)

Sosiaalisen kestävyuden pohjimmainen merkitys kuntakontekstissa on antaa kuntalaisille mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä ja olla osallinen kuntayhteisössä. Kunnat voivat edistää sosiaalista kestävyttä edistämällä työllistymistä ja hyvinvointia, tarjoamalla palveluita ja tekemällä pitkän tähtäimen päätöksiä ja investointeja hyvinvoinnin näkökulmasta. Sosiaalinen kestävyys

perustuu YK:n Agenda2030:n kestävä kehityksen tavoitteisiin ja niiden tavoitteiden edistämiseen kunnissa. Agenda2030-tavoitteista sosiaalisen kestävyteen liittyviä tavoitteita ovat: ei köyhyyttä - ei nälkää, terveyttä ja hyvinvointia, hyvä koulutus, sukupuolten tasa-arvo, eriarvoisuuden vähentäminen, kestävät kaupungit ja yhteisöt sekä rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto. Sosiaalisen kestävyden käsite ja sen edistäminen tulisi kytkeytyä kaikkiin kunnan toimintoihin ja asiakirjoihin, kuten esimerkiksi strategiaan ja hankkeisiin. Kunnan sosiaalista kestävyttä voidaan seurata esimerkiksi kunnan hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman kautta. Jokainen kunta määrittelee sille itse realistiset ja toteutettavissa olevat tavoitteet kestävyden edistämiseksi. (Kuntaliitto C. , n.d.)

2.4 Osallisuus ja yhdenvertaisuus

Suomen kunnissa asuu miljoona kuntalaista, jotka eivät ikänsä puolesta voi vaikuttaa kunnan asioihin äänestämällä. Kuitenkin heidän näkemyksensä ansaitsee tulla kuulluksi. Kunnan palvelut ja päätöksenteko vaikuttavat lapsiin suoraan tai välillisesti, kuten esimerkiksi kouluverkoston rakenne, koulumatkojen pituus, opetusjärjestelyt ja infrastruktuurin lapsiystävällisyys. Lapsiin vaikuttaa välillisesti myös se, miten kunnissa mahdollistetaan vanhempien työajoissa joustaminen, mielenterveyspalveluiden toimivuus tai esimerkiksi perhetilanteiden huomioiminen palveluita suunniteltaessa. Osallisuus voi tarkoittaa yksittäisen lapsen kuulemista häntä koskevissa asioissa, mutta se voi myös tarkoittaa lasten osallistamista esimerkiksi kirjastopalveluiden suunnitteluun. Lasten ja nuorten osallisuus omissa arkiyhteisöissä ja elinympäristöissä on tärkeää ja sitä tulisi tukea ja edistää aktiivisesti. (Unicef A. , n.d.)

Osallinen lapsi ja nuori sekä osallinen yhteisö ovat toisiinsa kiinnittyneitä käsitteitä. Osallisuus on sekä yksilön että yhteisön asia. Osallisuuden keskeinen piirre on yksilön kokemus osallisuudesta. Osallisuus voidaan kuvata tunteena, joka tulee ilmi lapsen ja nuoren tiedoista, tarinoista ja heidän käyttämistään puhetavoista. Osallinen lapsi tai nuori tuntee olevansa pätevä ja arvostaa omaa rooliaan osana yhteisöä. Voidaankin siis sanoa, että yhteiskunnan tasolla on valittava sellainen tilanne ja toiminta, jossa osallisuus mahdollistetaan. Käytössä

on oltava erilaisia menetelmiä, joilla lapsi tai nuori voi osallistua ja tuntea itsensä osalliseksi. Aidosti osallinen tilanne on sellainen, jossa lapselle tai nuorelle on mahdollista tulla tunnustetuksi itsenään, arvokkaana osana yhteisöä ja yhteiskuntaa. (Gretschel & Kiilakoski, 2007, 13)

Osallisuus on lapsen oikeus. Osallisuuden perusta on Suomen lainsäädännössä sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklassa todetaan, että lapsella on oltava oikeus kertoa ja ilmaista näkemyksensä häntä koskevissa asioissa ja mielipide on otettava huomioon lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden. Tasa-arvoinen kohtelu on kirjattu myös perustuslakiin. Osallisuudesta tulisi erottaa myös yksittäisen lapsen kuulluksi tuleminen oikeus ja lapsiryhmien kuulluksi tuleminen oikeus. Suomessa hallintokulttuuri, joka tukee osallisuutta, on perinteisesti rakentunut erilaisten edustuksellisten ryhmien eli lapsiparlamenttien, opiskelijakuntien ja nuorisovaltuustojen toimintaan. Monessa kunnassa kehittämistä vaatii osaaminen yksilön kuulemisessa. Kun lapset otetaan mukaan kunnan palveluiden ja toiminnan kehittämiseen, siitä hyötyvät kaikki, sillä palveluista tulee laadukkaampia ja ne vastaavat tarkoitustaan ja palveluiden käyttäjien tarpeita. (Unicef A. , n.d.)

Yhdenvertaisuuden edistäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä. Yhdenvertaisuuden edistämiseen velvoittaa Suomen kansallinen lainsäädäntö ja EU:n lainsäädäntö. Suomen lainsäädännössä velvoittavia lakeja ovat esimerkiksi perustuslaki, yhdenvertaisuuslaki ja sosiaalihuoltolaki. Lisäksi velvoittavia asiakirjoja ovat ihmisoikeussopimukset, johon YK:n lapsen oikeuksien sopimus kuuluu. Se kieltää kaiken syrjinnän lapseen tai hänen huoltajaansa koskevien syiden perusteella. Lapsia tulee kohdella yhdenvertaisesti sekä suhteessa aikuisväestöön että toisiinsa. (Unicef B. , n.d.)

Laissa on säädetty, että ketään ei saa asettaa toista huonompaan asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Perustuslaki 2.6§) Lapsi ja perhe voivat kokea syrjintää arjessaan, vaikka se on laissa kiellettyä. Syrjintää on se, että esimerkiksi samaa sukupuolta oleville vanhemmille tarjotaan vähemmän tai huonompia neuvolapalveluita, kaupunginkirjastoon ei tarjota esteetöntä käyntiä

tai lasta kiusataan koulussa erilaisen kulttuurisen taustan, vammaisuuden tai perhesyiden vuoksi. Kunta voi kuitenkin harjoittaa positiivista erityiskohtelua, joka tarkoittaa toimia, joilla tasataan lasten eri lähtökohtien eroja. Näin toimimalla voidaan katkaista myös ylisukupolvinen huono-osaisuuden kierre. (Unicef B. , n.d.)

Kunnassa yhdenvertaisuus ei tosiasiallisesti toteudu, jos samaa vain tarjotaan kaikille, tämä on näennäistä yhdenvertaisuutta. Tosiasiallinen yhdenvertaisuus on sitä, että jokaiselle lapselle mahdollistetaan pääsy samalle lähtöviivalle ja tuki siitä eteenpäin. Yhdenvertaisuus ei myöskään ole vain syrjinnän puuttumista, vaan kunnassa jokaisella lapsella tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet. (Unicef B. , n.d.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Halusin tutkimuksessani selvittää, miten Lapsiystävällinen kunta -malli on vaikuttanut kunnan päätöksentekoon sekä millaisia vaikutuksia mallilla on lasten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseen tutkimukseen valikoituneissa kunnissa.

Tutkimuksessani etsin vastauksia kysymyksiin:

1. Millaisia konkreettisia muutoksia mallin käyttöönotto on tuonut kunnan päätöksentekoon?
2. Miten lasten osallisuus ja yhdenvertaisuus on edistynyt mallin käyttöönoton jälkeen?

Tutkimukseni lähtökohtana on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusote. Lähtökohtana laadulliselle tutkimukselle on kuvata todellista elämää. Laadullisella tutkimusotteella pyritään paljastamaan ja löytämään tosiasioita, toisinkuin määrällisellä tutkimusotteella, jolla pyritään todentamaan olemassa olevia totuusväittämiä. (Hirsjärvi;Remes;& Sajavaara, 2007, 157) Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, koska tutkimuksessa haluttiin saada kuvailevaa tietoa tutkittavasta aiheesta. Lisäksi halusin selvittää tämän vähän tutkitun ilmiön erilaisia ulottuvuuksia.

Aineiston hankinnassa laadullisessa tutkimuksessa usein suositaan ihmisläheisiä aineistonhankintamenetelmiä, joissa tutkittavien oma ääni ja näkökulmat pääsevät esille. Tällaisia menetelmiä ovat esimerkiksi haastattelut. (Hirsjärvi;Remes;& Sajavaara, 2007, 160) Tutkimuksen aineisto hankittiin puolistrukturoiduilla haastatteluilla, joihin osallistui kuntien Lapsiystävällinen kunta -mallin koordinaattorit. Haastattelut nauhoitettiin, litteroitiin ja analysoitiin. Analysointi toteutettiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla.

3.1 Aineisto ja aineiston keruu

Toteutin haastattelut puolistrukturoiduilla haastatteluilla, koska tämän haastattelutekniikan avulla pääsin lähelle tutkittavaa aihetta ja pystyin rajaamaan aiheita ja kysymyksiä tarkemmin. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset laaditaan etukäteen, kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille haastateltaville täysin samat. Puolistrukturoidussa haastattelussa haastateltaville ei anneta valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava vastaa kysymyksiin omin sanoin. (Eskola & Suoranta, 2014, 87)

Puolistrukturoitu haastattelu sopii tilanteisiin, jossa tietoa halutaan tietystä aiheesta ja asioista, jolloin haastateltavalle ei ole tarpeellista antaa kovin suuria vapauksia vastaamiseen haastattelutilanteessa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006)

Haastattelin kahden mallissa mukana olevan kunnan Lapsiystävällinen kunta -mallin koordinaattoria. Lähestyin valitsemieni kuntien koordinaattoreita sähköpostitse ja sain vastaukset haastattelukutsuihin nopeasti. Sovimme haastatteluajat Teams-sovelluksen välityksellä toteutettavaksi. Kerroin sähköpostissa lyhyesti tutkimuksen aiheen ja avasin haastatteluiden tarkoitusta haastatteluiden alussa. Haastattelurungot olivat molemmille haastateltaville samat, mutta haastatteluissa annettiin tilaa myös haastateltavien omille näkemyksille. Haastattelut tallennettiin Teams-sovelluksen kautta ja ne litteroitiin eli kirjoitettiin äänimuodosta tekstimuotoon tarkasti tallennuksen perusteella. Haastattelut kestivät 30–45 minuuttia. Litteroinnissa poistin aineistoista vain täytesanoja, jotta se olisi mahdollisimman ymmärrettävässä muodossa. Lisäksi litteroinnista poistin haastateltavan henkilön yksilöintiin liittyvät tiedot. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 12 sivua.

Litteroidun aineiston analysoin teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla. Tutkimuksessa tehtiin aineiston analyysi sitomalla saadut havainnot teoriaan sekä lopuksi havaintoja tarkasteltiin sosiaalisen kestävyysperiaatteiden avulla. Seuraavassa kappaleessa esittelen tutkimuksen toteutusta ja analyysiä.

3.2 Aineiston analysointi

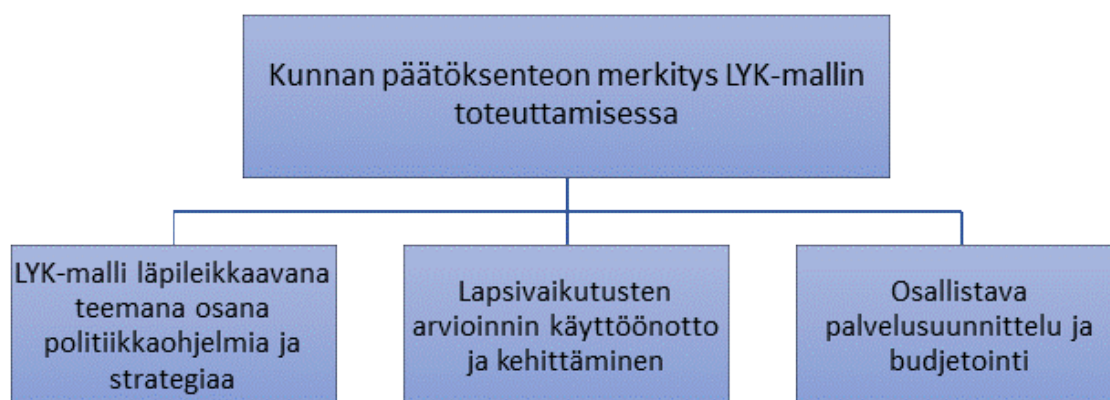
Aineiston analyysin päätin toteuttaa teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Teoriaohjaava sisällönanalyysi on aineiston analysointimuoto, jossa tuodaan esille tutkijan kytkennät aikaisempiin teorianäkökulmiin. Teoriaohjaavassa analyysissä lähtökohtana aineiston analyysiin toimivat olemassa olevat teoreettiset näkökulmat ja aineiston analysoinnissa yläluokat tai kategoriat nostetaan jo olemassa olevasta teoriasta tai mallista ja alaluokat tulevat aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi, 2014, 112) Teoriaohjaavassa analyysissä tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat ja kytkennät tuodaan ilmi jo tutkimuksen alussa ja ne ovat apuna aineistoa analysoitaessa. Vaikka teoria on mukana aineiston analyysissä, tarkoituksena ei teoriaohjaavassa analyysissä ole testata tiettyä olemassa olevaa teoreettista mallia, vaan saada teoreettisesta viitekehuksesta uusia ideoita ja apua uudelleenlaiseen ajatteluun ja tulkintaan. Aineiston analyysin aloitusvaiheessa toimitaan analyysilähtöisesti, mutta teoreettinen viitekehys otetaan mukaan myöhemmin, jolloin se on ajatteluprosessin apuna aineistoa tarkasteltaessa. (Tuomi & Sarajärvi, 2014, 96)

Aineiston litteroinnin jälkeen siirryin aineiston analyysivaiheeseen. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa kävin useaan kertaan litteroidun aineiston läpi etsien sieltä ilmauksia ja sitaatteja, jotka vastaavat tutkimukseni kysymyksiin. Käytin apunani erilaisia värikyniä, joilla viivasin tekstistä sopivat ilmaukset. Aineiston läpikäymisen jälkeen kirjoitin löytämäni sitaatit ja ilmaukset Excel-taulukkoon. Seuraavaksi redusoin eli pelkistin sitaatit yksinkertaisempaan muotoon säilyttäen kuitenkin sitaatin olennaisen asian. Loin kaikille sitaateille yhden tai kaksi reduktiota. Reduktioita syntyi taulukkoon ensimmäisessä vaiheessa 66 kappaletta ja toisessa vaiheessa 50 kappaletta, kun poistin reduktioista kaikki päällekkäisyydet.

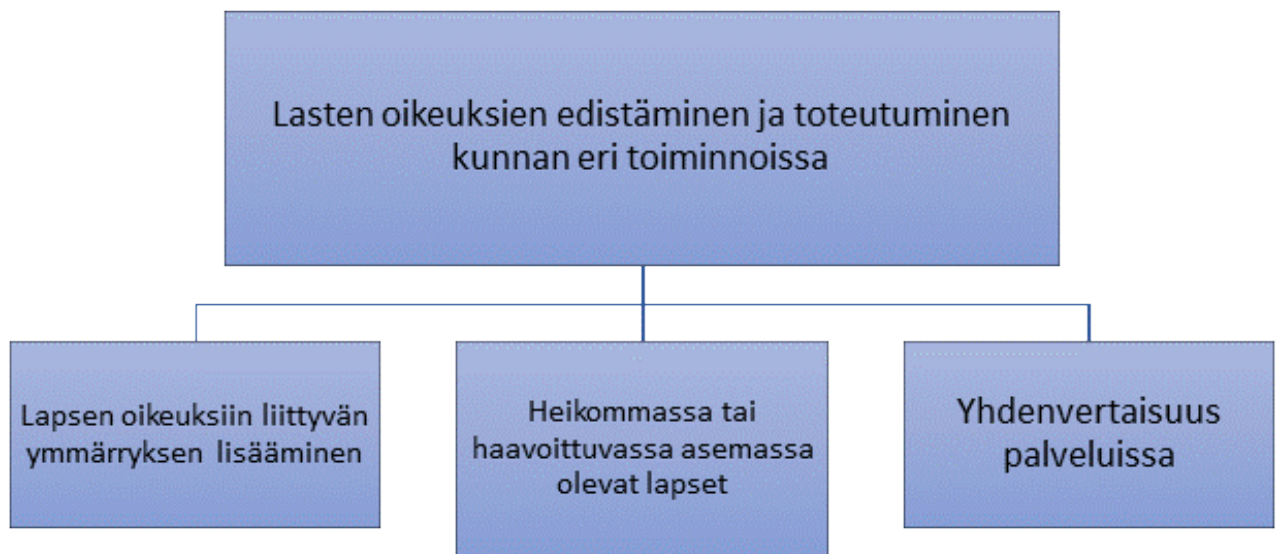
Seuraavana vaiheena oli ryhmittely eli klusterointi. Käsittelin seuraavassa vaiheessa kaikkia reduktioita yhdessä, jotta sain aineiston käsiteltyä kokonaisuutena sekä ryhmiteltyä ne omiin luokkiin. Kirjoitin reduktiot omaan tiedostoon eri väreillä, jotta niiden käsittely olisi selkeämpää. Ryhmittelyn tarkoituksena oli, että samaa asiaa tarkoittavat ilmaukset muodostavat alaluokkia. Ryhmittelyn avulla sain luotua ilmauksista alaluokkia, joita yhdistelemällä muodostui ylä- ja pääluokat.

Aineiston ryhmittely jatkui abstrahoinnilla eli aineiston käsitteellistämällä. Sain lopulliset pääluokat tehtyä abstrahointivaiheessa ja tässä vaiheessa myös yhdistelin eri alaluokkia yläluokkien alle. Nimien luominen eri luokille, varsinkin pääluokille, oli haastavaa, koska halusin niiden kuvaavan luokkien todellista sisältöä mahdollisimman tarkasti.

Analyysin tuloksena syntyi useita alaluokkia, 11 yläluokkaa ja kolme pääluokkaa, joita havainnollistan kuvilla 1-3. Ensimmäiseksi pääluokaksi muodostui kunnan päätöksenteon merkitys LYK-mallin eli Lapsiystävällinen kunta -mallin toteuttamisessa. Pääluokan käsitteet muodostui sellaisista muutoksista, joita kunnan päätöksenteossa on jo tehty sekä asioista, joita päätöksenteossa tulisi vielä kehittää, jotta mallia voidaan toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla. Toiseksi pääluokaksi muodostui lasten oikeuksien edistäminen ja toteutuminen kunnan eri toiminnoissa. Tämä pääluokka muodostui asioista, joita on tehty lasten oikeuksien edistämiseksi kunnassa sekä asioista, joiden kehittäminen on vielä vaiheessa, mutta jotka ovat tärkeä osa mallin tavoitteita ja lapsen oikeuksien edistämistyötä. Kolmas pääluokka muodostui sosiaalisen kestävyuden käsitteen pohjalta. Sen avulla tarkastelin tutkimuksen tuloksia. Sosiaalisen kestävyuden yläluokat muodostuivat käsitteen teoreettisen määrittelyn avulla. Esittelen tutkimuksen tuloksia tarkemmin luvussa 4.

Kuvio 1

Kuvio 1

Kuvio 2

3.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tämä tutkimus on tehty noudattaen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemiä hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Koko tutkimusprosessi on tehty seuraten tiedeyhteisön yleisesti tunnustettuja toimintatapoja kuten rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimuksessa. Tutkimuksessa on toteutettu avoimuutta ja vastuullisuutta esimerkiksi tutkimuksen tuloksia julkistettaessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012)

Tutkimuksen aineistoa on käsitelty ja säilötty huolellisesti ja asianmukaisesti. Aineiston käsittelyssä ja litteroinnissa on keskitytty erityisesti haastateltavien anonymiteetin suojelemiseen. Litterointivaiheessa haastateltavien henkilötiedot poistettiin eikä niitä käsitelty aineiston analyysivaiheessa lainkaan. Tutkimuksen rehellisyys ilmenee esimerkiksi siten, että haastateltaville kerrottiin avoimesti tutkimuksen tarkoituksesta, lähtökohdista, haastatteluiden tallennuksesta sekä anonymiteetin säilymisestä tutkimuksessa.

Tutkimuksen eettisyyttä tarkasteltaessa käsitteet reliabiliteetti ja validiteetti nousevat usein esiin. Laadullisessa tutkimuksessa näiden termien käyttäminen voi tuottaa ongelmia, koska ne usein liitetään määrälliseen tutkimukseen ja niissä käsitteiden käyttö on selkeämpää. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta ja pätevyyttä tulee kuitenkin arvioida, vaikka termejä ei voisikaan sellaisenaan käyttää. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijat yleensä kertovat tarkasti, miten tutkimus on tehty ja miten saatuihin tuloksiin on päästy. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkija on kertonut tarkasti eri vaiheiden toteuttamisesta. (Hirsjärvi;Remes;& Sajavaara, 2007, 232)

Tutkimukseni luotettavuuden lisäämiseksi olen kuvailut tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimusprosessin vaiheet riittävän tarkasti sekä perustellut käyttämäni tutkimus- ja analyysitavat. Lisäksi olen tulosten esittelyssä perustellut, minkä asian pohjalta olen tulkintani tehnyt.

4 TULOKSET JA TULKINTA

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen tuloksia sekä niiden tulkintaa. Alaluvut on jaettu analyysin tuloksena tulleiden pää- ja yläluokkien mukaisesti ja käytän tulkinnassa apuna tämän tutkimuksen teoreettista viitekehystä. Havainnollistaakseni haastatteluiden tuloksia, olen valinnut litteroidusta aineistosta haastateltavien sitaatteja. Lisäksi sitaattien avulla perustelen tekemiäni tulkintoja aineistosta.

4.1 Kunnan päätöksenteon merkitys LYK-mallin toteuttamisessa

4.1.1 LYK-malli läpileikkaavana teemana osana politiikkaohjelmia ja strategiaa

Aineistosta nousi esille päätöksenteon merkitys ja tärkeys mallin toteuttamisessa. Haastateltavat toivat esille konkreettisia keinoja, joilla päätöksentekoa on muutettu ja miten sitä tulisi tulevaisuudessa muuttaa, jotta päätökset ja päätöksentekoprosessit olisivat yhä lapsiystävällisempiä sekä vastaisivat LYK-mallin tavoitteita. LYK-malli on sitoutettu molempien tutkimuksen kohteena olleiden kuntien politiikkaohjelmiin, hyvinvointisuunnitelmiin sekä kuntastrategiaan. Mallin tavoitteiden kiinnittyminen kunnan ohjelmiin ja kuntastrategiaan on merkittävää, koska kuntastrategiassa tulee esiin ne asiat, joita kunta pitää tärkeänä ja haluaa edistää.

Sosiaalisesti kestävässä kunnassa kuntastrategian ja kunnan toiminnan suunnittelussa ovat aktiivisesti mukana kuntalaiset, mikä lisää asukkaiden hyvinvointia ja kasvattaa yhteisöllisyyden tunnetta (Kuntaliitto A. , n.d.) Myös lapset ja nuoret ovat kuntalaisia, joten heidän mielipiteensä tulisi myös ottaa huomioon kunnan toiminnan ja strategian suunnittelussa. Tämä tuli aineistosta esiin esimerkiksi siten, että nuorilla on puheoikeus kunnan

päätöksentekokelemissä ja nuorilta kerätään tietoa ja mielipiteitä kuntalaiskyselyillä.

”Se, mikä, on muuttunut päätöksenteossa on, että nuorisovaltuuston jäsenet ovat saaneet puheoikeuden tuolla, että on lautakuntapaikat”

LYK-mallin tärkeänä tavoitteena on lapsen osallisuuden edistäminen. Lapsen osallisuuden edistämistä tulisi tapahtua myös politiikkaohjelmia ja kuntastrategiaa suunniteltaessa. Tärkeänä keinona tähän on lapsen mielipiteen kuuleminen. Kunnissa on monia tapoja tukea lapsen osallisuutta. Näitä tapoja on esimerkiksi lasten parlamentit, keskustelutilaisuudet, sekä lautakuntien erilaiset aloite-, puhe- ja läsnäolo-oikeudet, jotka voivat toimia hyvänä välineenä lapsen tasoiselle osallisuudelle. (Unicef C. , n.d.)

Aineistosta tuli ilmi kuntien erilaisia tapoja lisätä lasten osallisuutta päätöksenteossa sekä vaikuttaa lapsia koskeviin päätöksiin. Yleisimpänä näistä olivat kuntalaiskyselyt lapsille ja nuorille sekä kouluterveyskyselyt, joiden perusteella saadaan tietoa esimerkiksi lapsen osallisuuden ja yhdenvertaisuuden kokemuksista.

” Yksi osa lasten ja nuorten kuulemista oli sellainen nettikysely, mitä aika laajasti levitettiin alakouluissa ja oli somessa vastattavana”

” Kuntalaiskyselystä on tehty ala- ja yläkoululaisille omat kyselyt, ja ne vaikuttavat talousarvion valmisteluun ja niihin eri palvelualueiden tavoitteiden asettamiseen, että lasten ja nuorten osallisuus tässä koko prosessissa on lisääntynyt”

Lapsiystävällisen kunnan rakentamiseksi kunta tarvitsee yhtenäisen strategian ja toimintasuunnitelman, jossa määritellään tavoitteet, budjetti sekä toiminnan toimeenpanovastuut. Sen tulisi sisältää kaikkien sidosryhmien vastuut sekä huomioitava lasten näkökulma. (Unicef E., n.d.) Aineistosta nousi esiin johtamisrakenteissa olevien suunnitelmien yhteneväisyyden tärkeys ja hallinnontasojen yhteinen tavoite lasten oikeuksien edistämiseen. Malli on sidottu molempien tutkimuksessa kohteena olleiden kuntien strategioihin esimerkiksi

osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämisen kautta. Kuntien eri hyvinvointiohjelmissa ja -suunnitelmissa konkretisoidaan osallisuuden tavoitteita ja LYK-mallin toimintatavoitteet on yhtä lailla sidottu suunnitelmiin. Tärkeäksi tekijäksi aineistosta nousi esiin hyvinvointijohtamisen rakenteiden muutos, joiden avulla nämä eri suunnitelmat ja toimintamallin tavoitteet sitoutetaan arjen toimintoihin. Toisena tekijänä LYK-mallin toimintasuunnitelman merkitys kunnan toimintaan. Toimintasuunnitelman perusteella kunnan toimintaa mallin tavoitteiden edistämiseksi arvioidaan, seurataan ja toteutumisesta kunta saa palautteen. Toimintasuunnitelman toteuttaminen on kunnan vastuulla.

Unicef tarjoaa LYK-mallissa mukana oleville kunnille nykytilan arviointiin erilaisia indikaattoreita mallin tavoitteiden toteutumisesta. Indikaattorikysymyksissä on erikseen kuntastrategiaan ja kunnan keskeisiin, koko kuntaa ohjaaviin asiakirjoihin, ohjelmiin ja suunnitelmiin liittyvät kysymykset, joiden ylimpänä tasona on lapsen oikeuksien toteutuminen ja lasten erityisen aseman huomioiminen strategiassa ja suunnitelmissa. Ylimmän tason saavuttaakseen kunnan tulee sisällyttää lapsen oikeuksien yleisperiaatteet kaikkiin kuntaa ohjaaviin asiakirjoihin, ohjelmiin ja suunnitelmiin sekä seurata ja arvioida niiden toteutumista. Lapsen oikeuksien toteutuminen tulee myös olla esillä paikallisessa VASU:ssa eli varhaiskasvatussuunnitelmassa sekä perusopetussuunnitelmassa. (Unicef E. , n.d.)

4.1.2 Lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotto ja kehittäminen

Päätöksentekoon liittyen aineistosta nousi erityisesti esiin lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotto ja kehittäminen. Aineiston mukaan kunnissa on joko otettu juuri käyttöön päätöksenteon lapsivaikutusten arviointi tai kehitetty lapsivaikutusten arvioinnin todellista toteutumista päätöksenteossa. Lapsivaikutusten arvioinnissa esiin nousi päätöksentekoprosessin läpinäkyvyys ja aidon vaikutusmahdollisuuden luominen. Aineiston mukaan kuntiin on löydetty uusia elementtejä lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönoton myötä ja arviointi on lisännyt osallisuutta päätösten valmisteluprosesseissa. Lisäksi lapsivaikutusten arviointi on erityisesti avain lapsiryhmien edun edistämiseen ja ymmärrys lapsivaikutuksista lisää yhdenvertaisuutta kunnissa ja päätöksenteossa.

”Lapsivaikutusten arvioinnin päätös oli meidän kunnassa jo ennen kuin tähän malliin lähdettiin mukaan, mutta mallin myötä kun arvioitiin, että onko sitä päätöstä toteutettu niin se ei ollut, eli siinä mielessä tämä on nostettu esiin ja siitä puhutaan, lapsivaikutuksia arvioidaan useammin, mutta siinä on paljon kehitettävää”

Lapsivaikutusten arvioinnissa pyritään selvittämään päätöksen vaikutuksia lasten, nuorten ja lapsiperheiden oikeuksien toteutumiseen sekä hyvinvointiin. Lapsivaikutusten arviointia voidaan toteuttaa muun vaikutusten arvioinnin yhteydessä. Muilla vaikutuksilla tarkoitetaan esimerkiksi taloudellisia vaikutuksia. Lapsivaikutusten arvioinnilla on merkitystä erityisesti lapsiryhmiä koskevia päätöksiä tehtäessä. Esimerkkinä tästä ovat lastensuojelun piirissä olevat lapset. Lasten ja nuorten osallisuudella ja kuulemisella on iso merkitys lapsivaikutusten arvioinnissa. Lapsivaikutusten arvioinnissa on myös osana seuranta-arviointi eli kunnan tulee selvittää, minkälaisia vaikutuksia päätöksellä on ollut. (Iivonen & Pollari, 2022) Aineiston mukaan lasten oikeuksien edistäminen on otettu tärkeäksi tavoitteeksi kaikkien hallinnontasojen päätöksenteossa ja oikeuksia pyritään edistämään päätöksenteon läpinäkyvyydellä.

”Se, mitä ymmärretään lapsivaikutusten arviointi niinku prosessilla, niin se on meille uus juttu, että se tuo siihen meidän päätöksentekoon uusia elementtejä”

”Aina on pohdittu niitä vaikutuksia, mutta niitä ei ole välttämättä kirjattu minnekään ylös eikä se ole missään nimessä ollut systemaattista ja koska ei ole kirjattu ylös se ei ole ollut millään tavalla läpinäkyvää siinä päätöksentekoprosessissa”

Voidaan siis ajatella, että mallin tavoitteiden toteuttaminen on herättänyt kuntien päätöksentekijöitä kehittämään lapsivaikutusten arviointia ja päätöksentekoprosessin läpinäkyvyyttä sekä osallisuutta päätöksentekoprosesseissa.

4.1.3 Osallistava palvelusuunnittelu ja budjetointi

Kolmantena asiana päätöksentekoon liittyen aineistosta nousi osallistavan palvelusuunnittelun ja osallistavan budjetoinnin käyttäminen kunnissa. Tärkeiksi asioiksi tunnistettiin lapsen tarpeiden kuuleminen palveluiden suunnittelussa ja päivittäisissä toiminnoissa. Aineiston mukaan kuntaan sisäänrakennettu ajatusmalli lasten ja nuorten osallisuudesta edistää osallistavaa palvelusuunnittelua sekä lasten ja nuorten kuulemista.

”Nuorten kanssa suunnitellaan, että minkälaista se toiminta on, mitä siellä tehdään ja mitä siellä tapahtuu, mitä sinne hankintaan”

Osallistavan palvelusuunnittelun välineenä on myös, kuten aiemmin mainittu, käytetty kuntalaiskyselyjä ja kouluterveyskyselyjä lasten ja nuorten kokemusten selvittämiseksi. Kyselyiden avulla on myös selvitetty lasten ja nuorten halukkuutta vaikuttaa kunnan palveluihin sekä lapsiin ja nuoriin vaikuttaviin asioihin. Kummassakin tutkimuksen kohdekunnassa on ollut käytössä osallistava budjetointi toiminnan suunnittelun apuna. Lapset on otettu mukaan toiminnan suunnitteluun, rahankäyttöön ja hankintoihin. Aineistosta nousi lisäksi esiin se, että palvelut ovat tärkeitä lasten ja nuorten kohtaamiseksi.

” Viime kesänä kokeiltiin tämmöistä osallistavaa budjetointia, että lapset ja nuoret suunnitteli kesätoiminnan eli siinä oli mukana kesäloma-agentteja ja he kartoitti ja selvitti, millaista toimintaa toivotaan, sitä toteutettiin ja onnistui hyvin. ”

Aineistosta nousi useasti esiin erilaiset kyselyt, joiden pohjalta toimintaa ja suunnittelua on muokattu tai otettu käyttöön uusia keinoja lasten ja nuorten vaikuttamiseen ja osallistumiseen. Herää kuitenkin kysymys siitä, miten kunnassa varmistetaan, että kaikkien lasten ja nuorten äänet pääsevät kuuluviin. On mahdollista, että kyselyihin saadaan vastauksia vain aktiivisimmilta lapsilta ja nuorilta, jotka ovat muutenkin mukana esimerkiksi oppilas- ja opiskelijakunnissa sekä harrastustoiminnassa.

4.2 Lasten oikeuksien edistäminen ja toteutuminen kunnan eri toiminnoissa

Seuraavaksi esittelen tuloksia pääluokasta ”lasten oikeuksien edistäminen ja toteutuminen kunnan eri toiminnoissa”. Lasten oikeuksien edistäminen ja toteutuminen eri toiminnoissa on mallin tavoitteiden kannalta merkittävä osa yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämistä ja toteutumista. Palveluiden maantieteellinen sijoittuminen sekä lapsiperheiden mahdollisuudet osallistua yhdenvertaisesti esimerkiksi harrastustoimintaan on tärkeä osa oikeuksien toteutumista.

4.2.1 Lapsen oikeuksiin liittyvän ymmärryksen lisääminen

Aineistosta nousi esiin, että kunnissa on perehdytetty kunnan työntekijät lapsen oikeuksiin sekä otettu käyttöön uusia toimintatapoja yhdenvertaisuuden lisäämiseksi. Lapsen oikeuksia on myös nostettu yleiseen keskusteluun aiempaa enemmän mallin tultua käyttöön. Yleiseen keskusteluun oikeuksia on nostettu esimerkiksi lapsen oikeuksien -teemaviikon myötä, millä pyritään vaikuttamaan oikeuksien toteutumiseen myös lasten kotona.

” Mallin myötä koko kaupungissa vietetään lapsen oikeuksien viikkoa, tuodaan kuntalaisten tietoisuuteen lapsien oikeuksia, koska kotonakin niitten täytyy toteutua, niin se on tärkeää, että niistä puhutaan ja sitä sellaista arvomaailmaa nostetaan yhteiseen keskusteluun ”

Aineiston mukaan myös aikuisten toimintatavoilla on merkitystä lapsen oikeuksien edistämiseksi. Lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta aikuisten toiminnan kehittäminen varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa on avainasemassa lapsen oikeuksia edistettäessä. Keskittyminen aikuisten toimintatapoihin ja yleiseen toimintaympäristöön voi muuttaa toimintakulttuurin yhä enemmän lapsen oikeuksia edistäväksi. Aineiston mukaan lapsen oikeuksiin liittyvän ymmärryksen lisääminen edistää myös moninaisuutta ja suvaitsevuuutta eri toimintaympäristöissä, mikä voi vähentää kiusaamista esimerkiksi

perusopetuksessa. Aineistossa nousi esiin asenteiden merkitys ja niihin vaikuttaminen. Asenteisiin vaikuttaminen voi esimerkiksi lisätä yhdenvertaisuutta ja sekin osaltaan vähentää kiusaamista ja syrjintää. Asenteisiin vaikuttamalla voidaan myös edistää kunnan viranomaisten kiinnostusta edistää lasten ja nuorten palveluja ja oikeuksia. Aineistosta nousi esiin myös yhdenvertaisuuden ikätasonmukainen käsittely, joka lisää lapsen omaa tietoisuutta omista oikeuksista yhteiskunnassa.

” Meillä on koulutettu yhdenvertaisuusasioihin, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asioihin, meillä on luotu sellaiset turvallisen tilan pelisäännöt, mitä juuri parhaillaan perehdytetään, oli siis ihan nuorilta noussut, että meidän täytyy tällaiset tuoda ja niitä ollaan just valuttamassa henkilökunnalle ”

” Asenne oli sellainen joojoo ja sitten kun toi esiin, että mitä ja miten niihin vaikutetaan ja yhdisti ne siihen kieleen mitä virkamiehet puhuu ja että hei ehkä he osa tarvitsee apua. ”

4.2.2 Heikommassa tai haavoittuvassa asemassa olevat lapset

Tärkeänä asiana aineistosta nousi esiin, että heikoimmassa asemassa oleville lapsille ja perheille tulee ensinnäkin mahdollistaa hyvä tuki arjessa ja toiseksi resurssien lisääminen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tueksi esimerkiksi mielenterveystyöhön ja palveluihin.

Heikoimmassa tai haavoittuvassa asemassa olevilla lapsilla ja perheillä tarkoitetaan esimerkiksi lapsiperheköyhyyttä, lastensuojelun piirissä olevia lapsia ja perheitä, kehitysvammaisia lapsia, turvapaikanhakijalapsia, paperittomia lapsia ja lisäksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia, etnisiin vähemmistöihin kuuluvia sekä vieraita kieliä puhuvia lapsia. (Unicef F. , n.d.)

Aineistosta nousi esiin haasteita vammaisten lasten huomioimiseen harrastus- ja vapaa-ajan toiminnassa. Työtä on kuitenkin tehty muun muassa vammaisneuvoston kanssa yhdessä esimerkiksi esteettömyyden kehittämiseksi. Lisäksi aineiston mukaan lasten ja nuorten viestintätaidoissa on eriarvoisuutta synnyttäviä vaikutuksia riippuen lapsen lähtökohdista. Tulosten perusteella

heräsi kysymys siitä, miten varmistetaan heikommassa tai haavoittuvassa asemassa olevien lapsien osallisuus ja yhdenvertaisuus, jos lapsen taidot eivät ole riittävät viestimään siitä, millaisia palveluja tai harrastuksia lapsi kuntaan toivoo. Lisäksi pohdin, osataanko kunnissa tunnistaa haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja nuoria syrjivät rakenteet, jotta niitä voitaisiin muuttaa paremmiksi. Aineistosta kuitenkin nousee esiin, että haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja nuoria pyritään kutsumaan toimintaan mukaan ja heille pyritään luomaan yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua.

4.2.3 Yhdenvertaisuus palveluissa

Kunnan palveluiden tulisi olla yhdenvertaisesti saatavilla jokaiselle kuntalaiselle henkilön taloudellisesta tilanteesta, maantieteellisestä sijoittumisesta tai toimintakyvystä huolimatta. Aineistosta nousee esiin varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen inklusiivisuuden merkitys kunnissa, johon liittyy myös lähipalveluperiaate.

Inklusiivinen varhaiskasvatus ja perusopetus tarkoittaa kaikkien yhteistä kasvatusta esimerkiksi samassa luokassa, ilman erityisluokkia. Inklusiivista opetusta toteutettaessa pyritään moninaisuus näkemään kaikkien etuna, jolloin ei ole tarpeellista tehdä näkemystä ”keskimääräisestä” tai erityisestä lapsesta. Inklusiivinen kasvatus pyritään näkemään yleisen ja erityisen kasvatuksen ja opetuksen muutosprosessina, jossa oppimisen esteitä pyritään poistamaan, tuetaan kaikkien osallisuutta, tasa-arvoa ja edistetään sosiaalista oikeudenmukaisuutta. (Hermanfors, 2017) Inklusiivisen kasvatuksen lisäksi aineistosta nousee esiin lähipalveluperiaate, jolla tarkoitetaan tässä tapauksessa palveluiden ja tuen tuomista lapsen luo esimerkiksi päiväkotiin tai koululle.

Lasten ja nuorten arkeen vaikuttavista palveluista harrastukset ovat yksi tärkeimmistä. Aineistosta nousi esiin eniten yhdenvertaisuuden edistäminen harrastusmahdollisuuksissa. Eriarvoisuutta harrastusmahdollisuuksissa aiheuttaa aineiston mukaan maantieteellinen eriarvoisuus sekä perheiden erilainen taloustilanne. Palveluita pyritään suunnittelemaan siten, että jokaisella olisi mahdollisuus osallistua sijainnista ja vanhempien tulotasosta huolimatta. Tätä edistääkseen, kunnat tekevät paljon yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa ja laaja järjestökenttä mahdollistaakin monipuolisia harrastusmahdollisuuksia.

Haastateltavat kuitenkin tunnistivat haasteita ja kehittämiskohtia harrastusten yhdenvertaisuuden edistämisessä, sillä toimintarajoitteisille ja heikommassa asemassa oleville lapsille ei ole niin paljon harrastusmahdollisuuksia kuin muille. Aineiston mukaan kyselyissä on tullut esiin, että lapset ja nuoret ovat toivoneet matalan kynnyksen palveluita ja harrastusmahdollisuuksia, joihin on helppo tulla ja jotka eivät vaadi sitoutumista. Näitä järjestämällä on saatu useampia lapsia ja nuoria mukaan harrastuksiin.

4.3 Sosiaalinen kestävyys.

4.3.1 Ennakoarviointi muiden kuntalaisten palveluiden kehittämisessä

Aineistosta nousi esiin lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönoton tuoneen myös uusia ulottuvuuksia muiden ennakkovaikutusten arviointiin. Ennakkovaikutusten arviointi vaatii kuitenkin aineiston mukaan kehittämistä, mutta ennakoarvioinnilla voidaan kehittää myös muiden kuntalaisten ja heikommassa asemassa olevien kuntalaisten palveluita.

Voisi siis ajatella, että lapsivaikutusten arviointi päätöksenteossa on herättänyt kuntia myös ajattelemaan, miten voidaan kehittää myös muiden kuntalaisten hyvinvointia ja millaisia vaikutuksia voidaan ajatella päätöksellä olevan. Ennakoarvioinnin laajempi käyttöönotto kunnissa voisi kehittää kuntien palveluita yhä asukasystävällisempään suuntaan ja luoda palvelut saavutettaviksi jokaiselle kuntalaiselle.

Lapsiystävällisen kunnan kehittäminen ei hyödytä ainoastaan kunnan lapsia, vaan se edistää laajemman yhteisön, kaupunkien ja tulevien sukupolvien hyvinvointia. Useissa tutkimuksissa on tullut esiin, että lapsien hyvinvointiin ja palveluihin panostaminen tuottaa myös taloudellista hyötyä kuten köyhyyden vähenemistä. Se myös vähentää taloudellista ja sosiaalista eriarvoisuutta sekä pienentää kuolleisuutta. Laajemmin yhteiskuntaa hyödyttää myös se, että lapsiystävälliset kunnat ovat osana ihmisoikeuksien edistämistä ja esimerkiksi ympäristön hyvinvointia. Resurssien käyttäminen lapsien hyväksi edistää siis kunnan kehittymistä ja tulevaisuutta. (Chan;Erlings;Mizunoya;& Zaw, 2016) Eli

lapsivaikutusten arvioinnin kautta, kunnasta voidaan luoda lapsiystävällisempi ja kehittää samalla kunnan toimintaa kestäväksi jokaiselle kuntalaiselle.

4.3.2 Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa

Sosiaalisesti kestävää kuntaa voidaan kuvata ”kaikkien kuntana”, jonka perustana on osallisuus ja sosiaaliset suhteet. Ilman osallisuutta ei voi olla sosiaalisesti kestävää kaupunkia. Osallisuuden avulla kuntalaiset voivat kiinnittyä yhteisöön ja yhteiskuntaan sekä kokevat merkityksellisyyden tunteita. Sosiaalinen osallisuus ja sen vastakohta sosiaalinen syrjäytyminen ovat vahvasti liittyneitä yhteisöön, yhteenkuuluvuuteen ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. (Nieminen, 2022)

Aineistosta nousi esiin lasten osallisuuden edistämisen tärkeys. Aineiston mukaan lapsia pyritään osallistamaan kunnan toimintaan lasten kokemusten kuulemisella ja antamalla lapsille mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin palveluihin. Osallisuuteen vaikuttaa myös kunnan omat toimintatavat sekä päätöksentekoprosessissa olevat asenteet lasten mielipiteitä kohtaan. Aineiston mukaan lapsien etu ja osallisuus on yhteinen asia eri toimialoilla ja sen kehittämiseksi tehdään jatkuvasti työtä. Lasten kuulemiseen ja kohtaamiseen on oltava oikea paikka sekä lasten tulee kokea olonsa turvalliseksi, jotta he uskaltavat osallistua keskusteluun sekä kertoa omia mielipiteitään. Aineistossa nousi esiin myös se, miten tärkeää on pitää huolta siitä, että lasten mielipide tulee esiin oikeassa vaiheessa päätöksentekoprosessia, jotta heidän mielipiteellään on todellista vaikutusta.

Osallisuuden kautta lapsuudessa ja nuoruudessa lapsi kiinnittyy yhteiskuntaansa ja saa kokemuksen siitä, että hänellä on merkitystä. Edistämällä lasten osallisuutta voidaan luoda tulevia aktiivisia kuntalaisia, jotka haluavat osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Aktiivinen, osallistuva kuntalainen edistää sosiaalista kestävyyttä kunnassa. Osallisuutta on kehitettävä lasten ja nuorten jokapäiväisissä kasvuympäristöissä kuten varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa, jossa lapsi oppii toimintamallit, miten hän voi vaikuttaa. Kaikissa kunnan toiminnoissa aineiston mukaan voidaan vaikuttaa lapsen hyvinvointiin, ja halukkuuteen osallistua, jos lapsiystävällisyys on poikkihallinnollista.

4.3.3 Eriarvoisuuden vähentäminen kunnan palveluissa

Sosiaalisen kestävyuden tavoitteisiin kuuluu eriarvoisuuden poistaminen. Eriarvoisuuden poistaminen auttaa ihmisiä integroitumaan yhteiskuntaan, ihmisten luottamus ja turvallisuus säilyvät sekä ristiriitoja on helpompi ratkaista. Eriarvoisuuden poistaminen kiinnittyy täten myös perus- ja ihmisoikeuksien kautta yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvon toteutumiseen. (Aaltonen, 2022)

Eriarvoisuuden vähentäminen kunnan palveluissa tukee kuntalaisten hyvinvointia ja edistää yhteiskuntaan kuulumisen tunnetta. Aineistosta esiin nousee lasten palvelujen kehittäminen yhdenvertaisempaan suuntaan. Lasten palveluja pyritään aineiston mukaan kehittämään lapsia kuullen sekä niin, ettei esimerkiksi vanhempien taustalla tai tulotasolla ole vaikutusta osallistumismahdollisuuksiin. Lasten tukitoimia kouluissa pyritään myös kehittämään siten, että palvelut tuodaan lasten luo. Eriarvoisuutta kunnan palveluissa lasten osalta pyritään vähentämään toimialueita ylittävän yhteistyön kautta, jolloin mahdollisuuksia palvelujen sijainnille sekä tuottamiselle on useampia.

Yhdenvertaisuuden periaate tulisi olla pohjana kunnan palveluja suunniteltaessa, jolloin ei tarvitse erikseen miettiä, kenelle palvelu sopii, kun se on suunniteltu sopimaan kaikille. Aineistosta nousee esiin, ettei toimintarajoitteisen lasten palveluita ole kehitetty samassa tahdissa kuin muiden lasten. Tässä on merkittävä kehityskohta kunnille. Toimintarajoitteisille lapsille tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet palveluihin, esteettömyyttä tulisi lisätä saavutettavuuden kannalta sekä keskittyä siihen, ettei yksilöitä erotella palveluiden sisällä. Kun palveluita suunnitellaan sopiviksi jokaiselle lapselle ja kuntalaiselle, luodaan samalla kestäviä palvelurakenteita, joiden käyttäjäkuntaa ei ole rajattu.

Kunnan lasten ja nuorten hyvinvointi siis rakentaa hyvää tulevaisuutta myös muille kuntalaisille. Hyvät väestösuhteet, vuorovaikutus ja yhteiskuntarauha ovat kaikkien etu. Yhteiskunnalle ja yksilölle tulee kalliiksi syrjäytymiskierre, koska ongelmien kasautuminen vaikuttaa lapsen elämään kokonaisvaltaisesti. Jokaisen kunnan lapsen ja nuoren osallisuus ja kokemus hyväksytyksi tulemisesta vahvistavat kunnan elinvoimaisuutta nyt ja tulevaisuudessa. (Unicef B. , n.d.)

5 PÄÄTELMÄT

Tässä luvussa käyn läpi aineiston analyysin pohjalta tehtävissä olevia päätelmiä. Aluksi tarkastelen tutkimuskysymyksiä ja pohdin, miten LYK-mallin käyttöönotto on vaikuttanut kuntien päätöksentekoon ja millaisia vaikutuksia sillä on ollut lasten ja nuorten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Esittelen lisäksi ilmi tulleita haasteita mallin toteuttamisessa sekä niitä asioita, joihin kuntien tulisi erityisesti kiinnittää huomiota jatkossa. Lopuksi käyn läpi tutkimuksen rajoitteita sekä mahdollisia aiheita jatkotutkimuksille.

5.1 *Pohdinta*

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Lapsiystävällinen kunta -mallin vaikutuksia kunnan päätöksentekoon sekä lasten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Päätöksenteon muutokset tapahtuvat pidemmällä aikavälillä ja on selvää, ettei muutos tapahdu hetkessä. Mielenkiintoista tuloksissa oli se, ettei lapsivaikutusten arviointia ollut kunnissa tehty ennen mallin käyttöönottoa prosessinomaisesti tai niin, että se olisi päätöksenteossa kirjallista ja läpinäkyvää. Lapsivaikutusten arviointi on yksi tärkeimmistä muutoksista päätöksenteossa sekä kunnan virkamiesten, eri hallinnontasojen sekä kunnan palveluiden yhteinen tavoite on lapsen oikeuksien toteutuminen sekä niiden edistäminen. Lapsivaikutusten arviointia tulisi kehittää jatkuvasti ja mielenkiintoista on, miten se jatkossa vaikuttaa myös muiden kuntalaisten palveluihin sekä muuhun päätöksentekoon. Kiinnostavaa mallissa on myös se, miten hyvin kunnat onnistuvat kiinnittämään mallin tavoitteita läpileikkaavasti kuntien strategiaan sekä poliittisiin ohjelmiin.

Päätöksenteossa osallistava budjetointi ja lasten osallistuminen palveluiden suunnitteluun ovat tärkeitä mallin toteuttamisen kannalta. Lasten ja nuorten osallistumisessa on kuitenkin asioita, joita tulisi jatkossa kehittää yhä enemmän. Tuloksien perusteella mielipiteitä kerätään lähinnä kuntalaiskyselyjen ja

kouluterveyskyselyjen kautta. Pohdinkin, miten lasten ja nuorten osallistumisen varmistetaan, jos ainoa vaikuttamiskeino on kyselyt tai aktiivisuutta vaativa nuortenvaltuusto. Kiinnostavaa olisi tietää, ovatko kunnat kehittäneet myös heikoimmassa asemassa oleville lapsille ja nuorille vaikuttamiskeinoja. Toinen kyselyihin liittyvä haaste on osallistumishalukkuuden lasku. Osallistuminen kyselyihin, vaikka ne olisivatkin lasten ja nuorten suosimilla media-alustoilla, voi olla lapsille tylsää ja koetaan, ettei kyselyiden perusteella saada todellista mahdollisuutta vaikuttaa. Kuntien tulisi kehittää aivan uudenlaisia mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa, jotta osallistuminen voidaan varmistaa jokaiselle.

Lapsen oikeuksien edistäminen on ottanut tutkimuksen kohteena olleissa kunnissa askeleita eteenpäin. Erityisen kiinnostavaa on se, miten lapsen oikeuksista on tehty yhteinen asia kunnassa, oikeuksia perehdytetään henkilöstölle sekä pyritään tuomaan oikeuksien merkitystä yleiseen keskusteluun. Tutkimusten tulosten perusteella haasteena on kuitenkin yhdenvertaisuuden edistämässä haavoittuvassa tai heikoimmassa asemassa olevien lasten huomioiminen esimerkiksi harrastusmahdollisuuksissa. Tuloksien perusteella taloudellisesti tai maantieteellisesti heikommassa asemassa olevien lasten oikeudet osallistua tunnustetaan laajasti, mutta esimerkiksi toimintarajoitteisten lasten yhdenvertaisuuden edistäminen on aineiston mukaan edelleen vaiheessa. Esteettömyys on yksi tärkeimmistä osallistumisen ja yhdenvertaisuuden kokemuksen varmistajista, koska esteellisyys voi aiheuttaa lapselle tunteen syrjimisestä. Esteettömyyttä voi ajatella myös kielellisten haasteiden kautta. Jos kaikki palvelut ja harrastukset mahdollistetaan vain suomen kielellä, onko heikommin suomea puhuvilla todellinen mahdollisuus osallistua.

Selvästi Lapsiystävällinen kunta -mallin käyttöönotto on herättänyt kunnat toimimaan lapsen oikeuksien eteen sekä muuttamaan kunnan päätöksentekoa, strategiaa ja poliittisia ohjelmia lapsiystävällisempään suuntaan. Tulokset kertovat kuitenkin hitaista rakenteellisista muutoksista ja erityisesti mallin käytön alkuvaiheessa päätöksenteossa näkyvät vaikutukset ovat vähäisiä. Tärkeää on kehittää lasten vaikutusmahdollisuuksia sekä varmistaa se, että vaikuttaminen tapahtuu oikeassa päätöksentekoprosessin vaiheessa.

5.2 Tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksen rajoitteena on sen pieni otanta. Kandidaatintutkimuksessa on rajallinen aika tutkimuksen tekemiseen, minkä vuoksi aineisto koostuu vain kahdesta haastattelusta. Tästä tutkimuksesta ei voida tehdä yleistyksiä, mutta tutkimus kuvaa käsiteltävää ilmiötä hyvin. Tutkimus onnistuu vastaamaan tutkimuskysymyksiin sekä antaa tietoa LYK-mallin vaikutuksista. Lisäksi haastattelukysymykset ohjasivat aineiston muodostumista melko tarkasti, mutta antoivat tilaa myös haastateltavien omille mielipiteille. Aineisto antoi myös laajemmin tietoa Lapsiystävällinen kunta -mallista, mutta kaiken tiedon käyttäminen ei ole tarkoituksenmukaista tutkimuksen kannalta.

Jatkotutkimuksena olisi kiinnostavaa selvittää laajemmin eri kuntien toimintatapoja mallin toteuttamisessa sekä sitä, miten haavoittuvassa tai heikommassa asemassa olevien lapsien osallisuutta on muissa kuin tutkimuksen kohteena olleissa kunnissa edistetty. Päätöksenteon kannalta jatkotutkimusaiheena voisi olla esimerkiksi kunnan halukkuus toteuttaa lapsivaikutusten arviointia. Toisaalta kiinnostavaa olisi myös selvittää, miten lapsivaikutusten arviointi tulee vuosien saatossa kehittämään muiden kuntalaisten palveluita sekä edistääkö se sosiaalisesti kestävänn kunnan kehitystä. Suuremman otannan tutkimuksessa voitaisiin saada arvokasta tietoa mallin onnistumisesta.

Tutkimusaiheesta voisi kehitellä myös tutkimuksen kunnan taloudellisesta näkymästä. Kiinnostavaa olisi selvittää, kuinka taloudellisesti kannattavaa on kehittää kuntaa lapsiystävälliseksi ja miten se vaikuttaa kunnan talouteen esimerkiksi kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden aikana. Kuten aikaisemmin on todettu, kunnan kehittäminen lapsiystävälliseksi voi olla kunnalle taloudellisesti kannattavaa sekä katkaista ylisukupolvisen syrjäytymiskierteen. Kaikkiaan tämän mallin vaikutuksia on Suomessa tutkittu vasta melko vähän, joten tilaa monenlaisille uusille tutkimuksille on.

LÄHTEET

- Aaltonen, E. (2022). Mitä sosiaalinen kestävyys on ja miten sitä voi mitata? (TUNI, Toim.) Haettu 30. Tammikuu 2023 osoitteesta <https://www.tuni.fi/alustalehti/2022/06/02/mita-sosiaalinen-kestavyys-on-ja-miten-sita-voi-mitata/>
- Chan, L.;Erlings, E.;Mizunoya, S.;& Zaw, H. (2016). A City Fit for Children: Mapping and Analysis of Child Friendly Cities Initiatives. Haettu 30. Tammikuu 2023 osoitteesta https://www.law.cuhk.edu.hk/en/research/crj/download/papers/Child_Friendly_Cities.pdf
- Corsi, M. (2002). The child friendly cities initiative in Italy. Haettu 28. Tammikuu 2023 osoitteesta <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/095624780201400214>
- Eskola, J.;& Suoranta, J. (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Gretschel , A.;& Kiilakoski, T. (2007). *Lasten ja nuorten kunta*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Hermanfors, K. (2017). Inklusiivinen varhaiskasvatus - itsestäänselvääkö? Haettu 30. Tammikuu 2023 osoitteesta http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/ke1_2809171616.pdf
- Hirsjärvi, S.;Remes, P.;& Sajavaara, P. (2007, 157). *Tutki ja Kirjoita*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- livonen, E.;& Pollari, K. (2022). Lapsivaikutusten arvioinnilla parempia päätöksiä kunnassa. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Haettu 30. Tammikuu 2023 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163900/VNK_2022_4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Kautto, M.;& Metso, L. (2008). Sosiaalinen kestävyys - uusi poliittinen horisontti? *Yhteiskuntapolitiikka YP*, ss. 411-420. Haettu 26. Syyskuu 2022 osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101009/kautto.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kuntalaki. (410/2015). Noudettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>
- Kuntaliitto, A. (n.d.). Kuntastrategia. Haettu 26. syyskuu 2022 osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/kehittaminen-ja-digitalisaatio/johtaminen/kuntajohtaminen/kuntastrategia>
- Kuntaliitto, B. (n.d.). Mitä kunta tekee sote- ja maakuntauudistuksen jälkeen? Haettu 30. syyskuu 2022 osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2017/mita-kunta-tekee-sote-ja-maakuntauudistuksen-jalkeen>
- Kuntaliitto, C. (n.d.). Sosiaalinen kestävyys. Haettu 26. syyskuu 2022 osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/hyvinvointi-ja-sivistys/sosiaalinen-kestavyys>
- Nieminen, V. (2022). Sosiaalisesti kestävä osallisuus kuntien arjessa. Kuntaliiton julkaisusarja. Haettu 30. Tammikuu 2023 osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2160-sosiaalisesti-kestava-osallisuus-kuntien-arjessa>
- Perustuslaki. (731/1999). Haettu 24. Helmikuu 2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P6>
- Saaranen-Kauppinen, A.;& Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Haettu 20. tammikuu 2023 osoitteesta https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3.html
- Stenvall, E. (2018). *Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. Väitöskirja.* Tampereen yliopisto.
- Tuomi, J.;& Sarajärvi, A. (2014). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Helsinki: Tammi.
- Turja, L.;& Poikonen, P.-L. (2018). Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa M. Koivula;A. Siippainen;& P. Eerola-Pennanen, *Valloittava Varhaiskasvatus* (ss. 36-55). Tallinna: Vastapaino Oy.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Haettu 30. Tammikuu 2023 osoitteesta https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Unicef. (2022). Lapsiystävällinen kunta- mallin yleisesittely. Haettu 4. Lokakuu 2022 osoitteesta <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/sites/default/files/2022-06/Lapsiyst%C3%A4v%C3%A4llinen%20kunta%20mallin%20yleisesittely.pdf>
- Unicef, A. (n.d.). *Osallisuus*. Haettu 4. lokakuu 2022 osoitteesta <https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/Julkishallinto/Osallisuus+.pdf>
- Unicef, B. (n.d.). *Yhdenvertaisuus - Samalle viivalle, mutta miten?* Haettu 4. Lokakuu 2022 osoitteesta <https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/Julkishallinto/Yhdenvertaisuus+.pdf>
- Unicef, C. (n.d.). Kunta varmistaa lasten osallisuuden useilla tavoilla. Haettu 4. Lokakuu 2022 osoitteesta <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/teemapaketit/aluksi-meidan-kunnassa-jokainen-lapsi-on-tarkea/kunta-varmistaa-lasten-osallisuuden-useilla-tavoilla>
- Unicef, D. (n.d.). City-Wide Strategic Action Plan. Haettu 29. Tammikuu 2023 osoitteesta <https://childfriendlycities.org/strategies-a-city-wide-strategy-for-the-cfci-with-clear-budget-allocation-and-accountabilities-for-implementation/>
- Unicef, E. (n.d.). Nykytilan kartoitus - Indikaattorit. Haettu 30. Tammikuu 2023 osoitteesta <https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/Julkishallinto/Indikaattorit+PDF+%281%29.pdf>
- Unicef, F. (n.d.). Miten tunnistaa eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset Suomessa? Haettu 30. Tammikuu 2023 osoitteesta [lapsiystavallinenkunta.fi/teemapaketit/aluksi-elama-ilman-syrjintaa-on-lapsen-oikeus/miten-tunnistaa-eriarvoisimmassa-asemassa-olevat-lapset-suomessa](https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/teemapaketit/aluksi-elama-ilman-syrjintaa-on-lapsen-oikeus/miten-tunnistaa-eriarvoisimmassa-asemassa-olevat-lapset-suomessa)
- Valtionvarainministeriö. (n.d.). Kuntien tehtävät ja toiminta. Haettu 4. Lokakuu 2022 osoitteesta <https://vm.fi/kuntien-tehtavat-ja-toiminta>

